

Literatūrinis Vilnius

Literatūra kūrė ir kuria Vilnių, Vilnius – literatūrą. Pradedant Gedimino laikais, baigiant šiuo metu rašomais romanais, pjesėmis, eilėraščiais, Vilnius yra labai įliteratūrintas, o patys kūriniai formuoja miesto įvaizdį. Šis maršrutas ves Jus per literatūrines sostinės vizijas nuo senųjų Vilniaus universiteto, Adomo Mickevičiaus laikų iki modernios šiandienos.

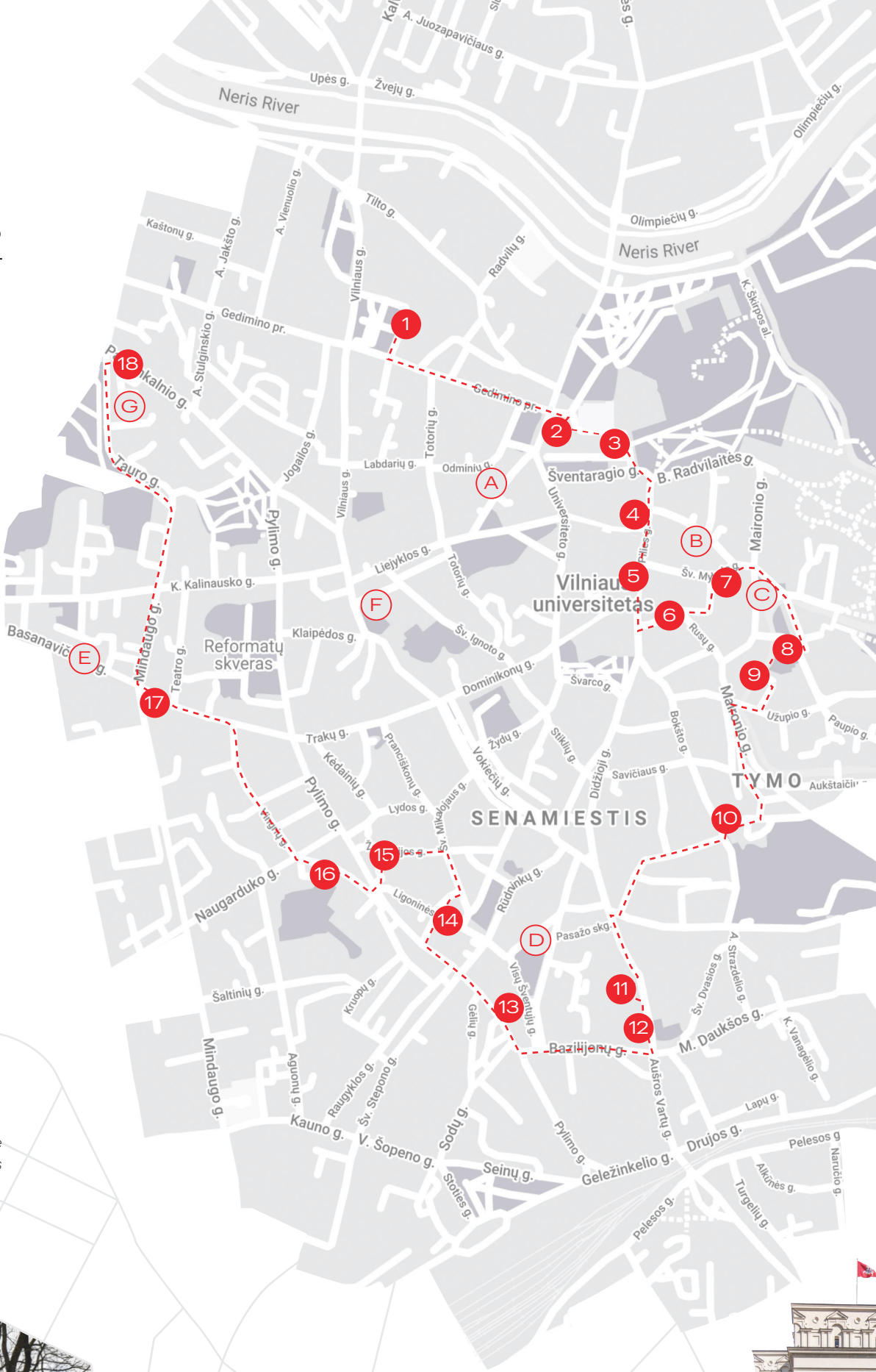
- ATSTUMAS:

Apie 5,5 km / 7,2 tūkst. žingsnių
- TRUKMĖ:

Nesilankant objektų viduje: apie 2 val.
Lankantis objektų viduje: apie 5 val.

Žmonėms, turintiems judėjimo negalią, tėvams su vaikais vėžimėliuose didžioji dalis maršruto tinkama, tačiau tam tikrose vietose galimos kliūtys.

Tinkama su gyvūnais, išskyrus objektus, lankomus iš vidaus.

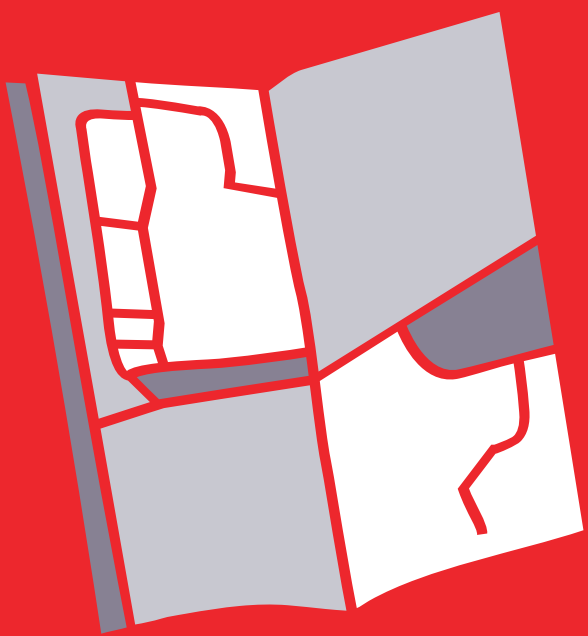
Iš vidaus lankomi objektai:

- Vilniaus Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislavo arkikatedra bazilika
- Valdovų rūmų muziejus
- Vilniaus universitetas
- Bažnytinio paveldo muziejus
- Užupio meno inkubatoriaus galerija „Galera“
- Konrado celė
- Aušros vartai
- Venclovų namai-muziejus
- Lankymas mokamas

Papildomi objektai:

- Žalias namas ir memorialinė lenta rašytojai Žemaitė (L. Stučkos-Gucevičiaus g. 5)
- Adomo Mickevičiaus memorialinis muziejus (Bernardinų g. 13)
- Paminklas Adomui Mickevičiui (Maironio g.)
- Paminklas Lazdynų Pelėdai (Lazdynų Pelėdos skveras, Karmelitų g. / Visų Šventųjų g.)
- Memorialinė lenta Romain Gary (J. Basanavičiaus g. 18)
- Paminklas Juditai Vaičiūnaitei (Šv. Ignoto g. 3 / Benediktinių g. 1)
- Vinco Mykolaičio-Putino memorialinis butas-muziejus (Taurų g. 10)

Literatūrinis Vilnius

Neakivaizdinis VILNIUS

1 Ričardas Gavelis (1950–2002)

K. Sirvydo g. 4 (buvę „Knygų rūmai“)

Ričardas Gavelis – vienas ryškiausių ir provokatyviausių XX a. antrosios pusės lietuvių prozininkų, vadinamas Vilniaus metraštininku. Šis miestas, jo rajonai svarbūs daugelyje autoriaus tekstų.

Romanas „Vilniaus pokeris“ (1989)

Pagrindinis veikėjas Vytautas Vargalys – vidutinio amžiaus bibliotekos skyriaus vedėjas, praeityje kaip partizanas kovojęs su sovietų valdžia, kankintas KGB, gyvenęs lageryje. Vargalys jaučia, kad yra sovietinės aplinkos įkaltas (alkoholis, artėjanti degradacija), tad jo tikslas – pasitelkus bibliotekoje saugomą informaciją atskleisti ir visiems įrodyti žmones persekiojančios ir naikinančios totalitarinės sistemos (romane vadinamos „jie“) buvimą. Vargalys vaikšto po Vilniaus gatves, stebi miesto erdves, žavisi ir šlykštisi didingomis miesto legendomis. Labiausiai tikėtinas Vargalio darbo vietos prototipas – buvę „Knygų rūmai“. Tai nuo 1946 iki pat 2015 m. Šv. Jurgio bažnyčios komplekse veikusi senų spaudinių saugykla ir bibliografinis centras su įspūdinga knygų kolekcija. Dalis knygų nuo valdžios buvo slapstomos bažnyčios nišose.

„Juosvos prospekto grindinio plytelės atspindi perkrypusias nuo krepšių sunkio moteris, šlamšto prigrūstų vitrinų tuštumą, stogo atbrailų lipdinius. Vilnius mėšlungiškai dvesuoja kaip merdintis žvėris. Artėja trečia, pats darbmetis, tad niekas nedirba: pro šalį vis slenka beveik žmogystos – nenoriu vadinti veidais ty oda aptemptų kaukolių. [...] Visi iše jau pražuvę. Beleka bendrauti su pačiu Vilniū – jis mane supranta, o aš užjaučiu jį.“

Šv. Jurgio bažnyčia, buvusi „Knygų rūmų“ saugykla – romano veikėjo darbo vieta

Neakivaizdinis VILNIUS

www.neakivaizdinisvilnius.lt

Domina kitos temos? Ieškokite kitų maršrutų lankstinukų ten pat, kur radote šį!

Projektą įgyvendino: Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Užsienio ryšių ir turizmo skyrius
Maršrutą sudarė: „Gatvės gyvos“ ir literatūrologė Aistė Kučinskienė
Dizaino sprendimai: „FOLK“

© Vilniaus miesto savivaldybė 2019 © „Gatvės gyvos“ 2019 © „FOLK“ 2019

3 Judita Vaičiūnaitė (1937–2001)

Valdovų rūmai, Katedros a. 4

Judita Vaičiūnaitė – svarbiausia XX a. antrosios pusės Vilniaus poetė: miesto erdvės, gamta ir legendos persmelkę visus jos rinkinius. Poetės žodžiais tariant, „Vilnius pilnas istorinių reminiscencijų. [...] Miestas, kuriame gyvenu, tartum gyvas organizmas, jaučiu jo buitį ir būtį. Suvočiu Vilnių kaip meno kūrinį, kaip šedevrą“. J. Vaičiūnaitės poezijoje daug svarbių miesto vietų, jai aktualūs istoriniai personažai, didikai ir valdovai, ypač Barбора Radvilaitė.

„VIII“ iš ciklo „Vieninteliam miestui“ („Pavasario akvarelės“, 1960)

Prieš mirdama Barбора Radvilaitė prašė ją palaidoti Vilniuje. Iš kronikų

„Ir užkapojo tartum baltą varną
Karališkoj puotoj – varnai juodi.
Karūnos perlai ašaromis varva...
Tu Vilniaus bokštų spindesio gedi...
Jie liko su tavim, Barбора Radvilaitė,
Ir sauleti stogai, ir skersgatviai įskirde...
Čia aikštės tavo žingsnių aidėsį išlankė,
Ir įsileitai tu į pačią miesto širdį.
Tiek daug karališkų vardų kaip kreidą
Nutrynė laikas... Tu neužmiršta.
Kaip svają – tavąjį madonos veidą
Išlankė Vilniaus dūlantai plyta.
Buvai viduramžių tyloj – širdies plakimas.
Buvai viduramžių tamsoj – žaltvykšlių grožis.
Senųjų metraščių rašmuo spindėti ima,
Kai tavo meilės puslapi atvožiam.“

4 Jurga Ivanauskaitė (1961–2007)

Pilies g. 20 (buvusi kavinė „Vaiva“, šiuo metu – restoranas)

Jurga Ivanauskaitė – viena populiariausių XX a. pab. – XXI a. pr. lietuvių rašytojų. Vilnius – dažniausia jos tekstų veiksmo vieta.

Romanas „Pragaro sodai“ (1992)

„Pragaro sodai“ – eksperimentinės struktūros romanas, vaizduojantis sovietmečio pabaigos neformalaus jaunimo gyvenimą. Iš veikėjų Agnės, Robertos, Sauliaus Strazdo ir Domanto perspektyvų rodomas roko muzikantų (grupės „Langas“), jų aplinkos pasaulis. Viena iš neformalaus jaunimo susitikimo vietų – buvusi kavinė „Vaiva“.

„Mes abu išėjom į miestą. Tu apsilikvai savo idiotiškai paradinį kostiumą: juodas galife kelnes, aulinus akių pripašytus batus, odinę striukę su 400 metalinių žiogių, kažkodėl panašią į samurajaus šarvus, apsikarstai grandinėmis, supurškei laku savo kvailį skiautėrę, įsivėrei į nosį žiedą, pasižiūrėjai į veidrodį ir pasakei man su ekshibicionisto palaima: „Lažinamės, kad mane supakuos.“ Miestas vibravo ir dzeržę, kaip langų stiklai prasidedant žemės drebėjimui. Katedros aikštė buvo visai tuščia, nors aplinkinės gatvės – kaip niekad pilnos žmonių. Mes paslankiojom kokį pusvalandį, pamarširavom ten ir atgal Pilies gatve, kad visi tave apžiūrėtų, ir įsmukom į pavartę priešais „Vaivos“ kavinę parūkyti. Ten jau buvo sausakimša, beveik kaip troleibuse spūsties valandom, ir visi rūkė. [...] Mes suvartom į „Vaivą“ ir stovėdami išmaukę po penkis dešimt gramų „Bočių likerio“ – įtampai numalšinti.“

Buvusi kavinė „Vaiva“ – romano veiksmo vieta

2 Justinas Marcinkevičius (1930–2011)

Vilniaus Šv. vysk. Stanislovo ir Šv. Vladislavo arkikatedra bazilika, Katedros a. 1

Justinas Marcinkevičius – reikšmingas XX a. antrosios pusės poetas, dramaturgas ir vertėjas, Vilniaus garbės pilietis. Centrinės eilėraščių, ypač dramatinės trilogijos „Mindaugas“, „Katedra“ ir „Mažvydas“, temos – lietuvių tauta, kalba, valstybė.

Drama „Katedra“ (1971)

Poetinė drama „Katedra“ skirta Vilniaus miesto 650-osioms metinėms. 1782–1794 m. architektas Laurynas (Gucevičius) siekia atstatyti pagrindinę Vilniaus bažnyčią, bet susiduria su moralinėmis dilemomis, abejonėmis. Katedros požemiuose, katedros aikštėje vyksta didelė dalis dramatinio veiksmo, o pati katedra simbolizuoja visą tėvynę.

LAURYNAS:

Kai švyستejoj kometa... o dieve!
Aš Katedrą mačiau... aš ją regėjau,
Aš negaliu užmiršti jos lig šiol,
Ji mano akyse vis tebestovi,
Be galo iškilni ir paprasta.
Ak, tas regėjimas! Ryškus ir trumpas,
Jisai gyvena manyje, jis auga,
Užvaldo mano kūną, mano sielą
Kaip didelė aistra. Aš negaliu
Jai nepaklusti. Vyskupe Masaliskį!
Statykim Katedrą. Paveskit man
Projektą padaryti. Aš nemiegosiui,
Nevalgysiu... sėdėsiu dieną naktį...
Aš ją plėšė išplėšiu iš savęs,
Kaip savo širdį aikštėje padėsiu
Po visa reginčia dangaus akim –
Tegul gyvena ir žmogus, ir dievas.

Vilniaus Šv. vysk. Stanislovo ir Šv. Vladislavo arkikatedra

7 Kristina Sabaliauskaitė (g. 1974)
Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia ir buvęs bernardinų (klarišių) vienuolynas, Šv. Mykolo g. 9

Kristina Sabaliauskaitė – dailės istorikė ir rašytoja, išpopuliarėjusi romanų serija *Silva rerum*. Tai barokišką Vilnių spalvingai atkuriantys tekstai.

Romanas „Silva rerum I“ (2008)

Pirmoje istorinio romano dalyje pasakojama XVII a. Norvaišų šeimos istorija, daugiausia dėmesio skiriant dvynių Kazimiero ir Uršulės gyvenimui. Kazimieras – Vilniaus universiteto studentas, o štai Uršulė nusprendžia gyventi klarišių vienuolyne, esančiame šalia Šv. arkangelo Mykolo bažnyčios, tačiau ten būdama pamilsta brolio bičiulį Joną Kirdėjų Bironą, su kuriuo romano pabaigoje susituokia. Norvaišų šeima apsisitajusi Pilies g. 16, Delamarso name. Nemažai pirmosios romano dalies veiksmo vyksta vienuolyno ir bažnyčios erdvėse.

„[...] Vienuolynas, nors vis dar buvo atstatomas, atrodė puikiai sutvarkytas, neskurstantis, rektorių-mas švarutėlis, biblioteka didžiulė ir įvairi, daržas ir sodelis prižiūrimi. [...] Tad po neilgų pertraktacijų,

Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia ir vienuolynas – romano veiksmo vieta

dar kelias dienas trukusio zujimo pirmyn atgal Šventojo Mykolo Arkangelo gatvė tarp Delamarso namų ir klarišių vienuolyno visi reikiami popieriai ir ketinimų pasižadėjimai buvo pasirašyti, jų nuorašai surašyti į silvą, būtiniausia man-ta Uršulei sukrauta ir ji – paskutinį kartą savo gyvenime, jei viskas gerai seksis, jei išlaikys ir probaciją, ir noviciatą, – vilkėdama pasaulietės drabužius, tą pačią žydriją suknelę, vis dar be pasmanterijų, tik dabar su vėl prisūta olandiškų nėrinių apykakle, skambant vidurdienio varpams išėjo į gatvę: kad nueitų tuos tris šimtus žingsnių iki vienuolyno vartų, iki vartų, kurie, jei viskas bus gerai, užsivers ir visiems laikams atitvers ją nuo pasaulio iki pačios jos žemiškojo gyvenimo pabaigos ir taps laikinu prieangiu amžinam dangiškajam gyvenimui.“

8 Jurgis Kunčinas (1947–2002)
Malūnų g. 3

Jurgis Kunčinas – XX a. antrosios pusės poetas, prozininkas, vertėjas. Tekstuose dažnai vaizduojamas bohemiškasis Vilnius.

Romanas „Tūla“ (1993)

Bevardis pasakotojas klaidžioja po gatves, gir-tauja kavinėse, vis atsiduria psichiatrinėje ligoni-nėje (ją vadina „Girtuoklių ligonine“). Jis apsės-tas meilės Tūlai, jaunai Dailės institutą baigusiai merginai. Šis praėityje patirtas vienos savaitės nuotykis vis prisimenamas, atkartojamas. „Tūla“ – poetiška meilės istorija, bet ir sovietinės epo-chos suvaržymus, susvetimėjimą svarstantis ro-manas. Malūnų g. 3 – namas, kuriame gyvena romano veikėja Tūla.

„Anuo metu Tūla gyveno tarp dviejų titelių – dengto, modernaus, vedančio į buvusio Tūlos Instituto duris, ir funkcionalaus, betoninio, ties senuoju Bernardinų vienuolynu. Ir į savo nuo-mojamą būstą, ir į parūkavusį miestą Tūla vaikš-tinėdavo pastaruoju – institute reikailą ji nebetu-rėjo. Ir aš į tamsias Užupio įscias traukdavau tik betoniniu – ilgai nė neįtariau, kad vieninteliame tarp tų dviejų tvirtų palyginti visai naujų tiltų stūkšančiame name su absida glaudtosios jį, Tūla, – šmėkščioja čia rytais ir vakarais, vedžiojasi svečius – skustagalvius ir žandenuotus tapyto-jus ar į nusilaupusius freskas panašias savo bi-čiules, irgi menų gerbėjas... [...] Manyje visuo-met – ir šiandien – kažkas krusteli, kai tik vėl pamatau tuodu tiltus, ilgąjį Bernardinų vienuo-lyną, siaurą spragą kiemelių anfiladoje – „bro-meleį“, už kurios jau veriasi tikrojo Užupio vidu-riai ir kloakos, – kiek čia vaikštinėta klumpan-čiom kojom ne su Tūla, be Tūlos, dar nepažis-tant Tūlos, o ir paskui... kiek čia svyruiluota ir nykiai dūlinta paryčiais...“

Malūnų g. 3 – romano veikėjos Tūlos namai

9 Leonardas Gutaszkas (g. 1938)
Užupio g. 2

Leonardas Gutaszkas – tapytojas, poetas, pro-zininkas, vaikų knygų autorius. Svarbiausias au-toriaus kūryboje Vilniaus rajonas – Užupis, jo bohemiškasis gyvenimas.

Romanas „Vilko dantų karoliai“, I dalis (1990)

Autobiografiškame trijų dalių romane dailininko Šimo Tado prisiminimais pasakojama apie jo vai-kystę ir jaunystę, kurios nemaža dalis prabėgo Užupyje. Užupio gyvenimas perteikiamas vaiz-džiai, su visomis anų laikų realijomis. Pagal ro-maną Algimantas Puipa pastatė filmą „Vilko dan-tų karoliai“ (1997). Namu, kuriame gyvena pa-grindinis romano veikėjas, adresas – Užupio g. 2. Nors romane tai tiksliai nenurodoma, vietą ga-lime rekonstruoti iš aprašymų ir autoriaus su-teiktos informacijos. Šiuo metu tame name vei-kia Užupio meno inkubatorius.

„Juoda naktis, už langų gurgla Vilnelė, šeima sėdi patamsiuos, už sienos kažkas barasi, staiga kurti-nanti sirena, baisus kauksmas, ir žmonės, bildantys

Užupio g. 2 – romano veikėjo Šimo Tado namai

10 Česlovas Milošas (1911–2004)
Česlovo Milošo laiptai, O. Šimaitės g. 1

Česlovas Milošas – Lietuvoje gimęs ir jaunystę praleidęs lenkų poetas, eseistas, literatūros tyrėjas, 1980 m. Nobelio literatūros premijos laureatas. Vienas garsiausių visų laikų Vilniaus poetų, kartu su Tomu Venclova vadinamas „Vilniaus piliečiu“. Autoriaus atminimui Vilniuje sukurti Milošo laiptai su iškaltais jo eilių fragmentais.

„Niekad tavęs, mieste“ iš rinkinio „Užburtasis Gucio“ (1965)

Niekad tavęs, mieste, negalėjau palikti, Ilgos buvo mylios, tačiau stūmė mane atgal it šachmatų figūrą. Bėgau žeme, kuri sukosi vis greičiau, Bet visados atsidurdavau ten: su knygom drobinėj terbelėj, Įbedęs akis į bronzines kalvas už šv. Jokubo bokštų, Kur varganas juda arklys ir žmogelis smulkus paskui plūgą. Nebėgvyvas – ir vienas, ir kitas. Taip, tas tiesa, nesuprato niekas bendruomenės anei miesto, Kinų Lux ir Helios, Halperno ir Segalo iškabų, Vaikštynių šv. Jurgio gatvė, pavadinta Mickevičiaus. Ne, nesuprato niekas. Niekam nebuvo skirta. Tačiau kai gyvenimas mintą vien tik viltim, Jog išaus diena aštri ir perregima, Tai labai dažnai skaudžiai gailla.

Berklis, 1963
Iš lenkų kalbos vertė Rolandas Rastauskas

Česlovo Milošo laiptai

11 Adomas Mickevičius (1798–1855)
Konrado celė, Aušros Vartų g. 7A

Adomas Mickevičius – žymiausias lenkų roman-tizmo atstovas, Vilniuje gyvenęs 1815–1819 m. Jo tekstuose svarbi Lietuvos istorija („Ponas Ta-das“, „Konradas Valenrodas“ ir kt.). Mokydama-sis Vilniaus universitete su bičiuliais studentais įkūrė Filomatų draugiją, už kurios veiklą jiems iškelta byla: 1823 m. A. Mickevičius šešis mėne-sius kalinamas Šv. Bazilijonų vienuolyno celėje, vėliau ištremiamas į Rusiją.

Draminė poema „Vėlinės“, III dalis (1832)

Trečiojoje kūrinio dalyje atkuriami 1823–1824 m. įvykiai: vienuolynė kalintis „dainius“ Konradas (kitose dalyse jo vardas Gustavas) ragina nepasi-duoti carinei priespaudai, maištauti. Esminis šios „Vėlinių“ dalies tikslas – pagerbti „tautos kanki-nių“, A. Mickevičiaus draugų studentų, atmini-mą. Dalis veiksmo vyksta Konrado celėje.

KONRADAS:

Matau aš ir tave, o Olisonai – broli! Ir tu kalejime? Žvelgi į liūdną toį – Apleido dievas – tu jau viltį praradai! Ir galvą sudaužyt į akmenis bandai: „Padėkite!“ – dangaus nenori, aš nemoku, Turiu stiprias akis – žvilgsniu užmušt galiu – Ne, tik parodyti – nuvest po langeliu, Pro jį ne vienas jau ant akmenų iššoko Ir galą gavo taip. (3 scena)

Iš lenkų kalbos vertė Justinas Marcinkevičius

Konrado celė – poemos veiksmo vieta

13 Tarasas Ševčenka (1814–1861)
Taraso Ševčenkos paminklas, Arklių g. 26

Tarasas Ševčenka vadinamas nacionaliniu Ukrainos poetu. Jaunystėje tarnavo dvarininkui Pavelui Engelhartui, su kuriuo 1829–1831 m. gyveno Vilniuje. T. Ševčenka vėliau rašė bičiuliui: „Vilnius ir mano širdžiai taip pat yra brangus prisiminimais, kaip ir tavajai...“ Manoma, kad miestas poetui svarbus ir dėl čia patirtos pir-mosios meilės. Eilėraštis „Garsingam Vilniuje įvyko...“ (1848) tikriausiai paskatintas 1832 m. VU uždarymo.

Garsingam Vilniuje įvyko Ne per seniai baisių dalykų. Tada dar veikė... Žodis tas Eilutėn nesutūlps, ko gero... Kad kiltų krašto sveikata, Ligoninę ten atidaro. O bakalaurus, studentus Išvaiko: pas Aušros vartus Neva kepurį nenuvožia. Kvailys matyt iš pusės žodžio. Bet to studento negaliu Aš niekaip pavadint kvailiu. Buvo tai sūnus lietuvis,

Prakilnios grafienės. Buvo rimtas ir protingas Ir pas motę vienas. Mokėsi ne kaip ponaitis. Kepurėlę kėlė Prieš Aušros vartus. Nelaimės Nieks nesitikejo. [...]

Iš ukrainiečių kalbos vertė Vytautas P. Bložė

Taraso Ševčenkos paminklas

14 Icchokas Meras (1934–2014)
Visų Šventųjų ir Rūdninkų g. sankirta, buvę žydų geto vartai

Icchokas Meras – žydų kilmės lietuvių rašytojas. Nors 1972 m. I. Meras išvyko gyventi į Izraelį, vi-sa jo kūryba rašyta lietuvių kalba. „Lygiosios trunka akimirka“ – į bemaž daugiausia užsienio kalbų išverstas lietuvių romanas. Svarbiausia tema – tragiška Lietuvos žydų lemtis XX a. vid.

Romanas „Lygiosios trunka akimirka“ (1963)

Romano veiksmas vyksta Vilniaus gete. Trys su-sipinančios pasakojimo linijos paauglio Izaoko ir jo šeimos narių akimis jautriai atskleidžia geto kasdienybę, žmogiškumą, heroizmą tragiškomis aplinkybėmis. Visą pasakojimą sujungia Izaoko ir geto komendanto Šogerio šachmatų partija – nuo žaidimo baigties priklauso geto vaikų ir Iza-oko gyvybė.

„Pas mus, gete, niekur nėra gėlių. Gėlės uždraustos. Jų atsinešti irgi negalima. Uždrausta. Kodėl draudžiamos gėlės? Ilgai mąstau, bet niekaip negaliu suprasti. Jeigu aš būčiau patš didžiausias niekšas, vis tiek leisčiau auginti gėles. [...] Jeigu aš būčiau net pats

didžiausias niekšas ir neleisčiau auginti gėlių, aš vis dėlto netrukdyčiau atsinešti jų iš laukų ir pie-vų, kai žmonės grįžta iš darbo lagerių. Kolonos eitų per miestą pavargusios, bet niekas nematy-tų nuleistų galvų.

Aš viską užmirštu. Aš labai noriu, kad mes išeitu-me į plačią žydinčią pievą, susėstume ant minkš-tos žolės ir aplinkui nieko daugiau nebūtų. Negalima. Gėtas aptvertas. Yra vartai. Prie vartų stovi sargybiniai. Negalima.“

Vilniaus geto vartai, XX a. vid.
© Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus

15 Avromas Suckeveris (1913–2010)
Žemaitijos g. 4, buvusi žydų geto biblioteka

Avromas Suckeveris – vienas svarbiausių žydų modernizmo poetų, rašęs jidiš kalba. Gimė Vil-niaus krašte, vaikystėje su tėvais gyveno Sibire, vėliau grįžo į Vilnį. Pabėgęs iš geto su partiza-nais kovėsi su naciais.

„Žaliasis akvariumas“ (1975)

Poetinės prozos rinkinyje užfiksuota gausybė Vilniaus vietų: Šnipiškės, Žalioji tiltas, Šeškinės kalnas, Vingio parkas ir kt. Tekste „Pirmosios miesto vestuvės“ pasakojama kaminkrėčio Don-dėlės istorija, primenantį autoriaus biografiją: 1941 m. įsiveržus naciams poetas kelias savaites slėpėsi kamine ir mažoje slėptuvėje po stogu, kur išsigeręs skylute rašė eilėraščius. Slėptuvių buvo ir daugiau; sykį A. Suckeveris visą naktį pragulėjo karte pirmojo judenrato (geto tary-bos, įsikūrusios tame pačiame name, kur ir geto biblioteka) kieme.

„Dondelai buvo tik šešiolika, kai ji kartu su moti-na nuvarė į septynių gatvelių kalėjimą. Jis nešė-si ant peties savo kibirėlį, primenantį pusmenulį, su virve, šepėčių ir švininiu svambalu, o jo moti-na, Asna, po pažasčia įsinešė moterims skirtą maldaknygę, gertę prisigėrusią ašarų ir pilną saldžiausių, maloniausių Dievo maldų. [...] Prasidėjus senių gaudynėms, Dondelė paslėpė motiną, užmūrijęs ją vieno skersgatvio kamine. Kai vėliau ją iš ten ištraukė, Asna buvo tokia su-sitraukusi ir pajudusi, kad atrodė kaip nuodė-guly. Dondelė vos ją atpažino. Po keleto dienų vėl ją turėjo užmūryti, nes prasidėjo vaikų gau-dynės, o mama buvo tapusi visai panaši į vaiką.“

Iš jidiš kalbos vertė Mindaugas Kvietkauskas

16 Anna Halberstadt
Pylimo g. 29

Anna Halberstadt – psichologė, poetė, gimusi ir augusi Vilniaus žydų šeimoje. Gyvena JAV. A. Hal-berstadt poezija persmelkta senojo Vilniaus, jo nostalgijos. Eilėraščių rinkinyje „Vilniaus dien-raštis“ (2014, lietuvių kalba – 2017 m.) ne kartą minimas lyrinės subjektės – ir pačios poetės – vaikystės namas, esantis Pylimo g. ir Vingrių g. sankryžoje.

„Slaptas sodas“

Paėjus vos keletą minučių Strašūno dabar Žemaitijos gatvėje kur gyveno mano bevaikė teta Alta (jos šešerių metų Sarą nušovė gete) regis niekas nepasikeitė tik keletas užsienietiškų automobilių stovi tarp sukiūzusį medinių

sandėliukų užrakintų prarūdijusiom spygom ant palangių – vazonai su ramunėmis ir pelargonijomis pora tingių besirąžančių kačių. [...] Vilniau, mano Vilne, mano nekalta katalikė nuotaka su mirguliuojančia baltų nėrinių ir taftos suklele iš po jos kyšo krauju suteptas apatinukas sukabintas surūdijusiai žiogeliais.

Iš anglų kalbos vertė Marius Burokas

Pylimo g. 29 – poetės vaikystės namai

17 Romain Gary (1914–1980)
Skulptūra „Berniukas su batu“, J. Basanavičiaus g. ir Mindaugo g. sankryža

Romain Gary (tikr. vardas Romanas Kacevas) – garsus žydų kilmės prancūzų rašytojas, dukart Gonkūrų premijos laureatas. Vaikystėje penke-rius metus (1917–1923 m.) gyveno Vilniuje, name Jono Basanavičiaus g. 18.

Romanas „Aušros pažadas“ (1960)

Autobiografiškame tekste aprašomi skirtingi Romeno gyvenimo etapai nuo vaikystės Vilniuje iki Antrojo pasaulinio karo patirčių tarnaujant karinėse oro pajėgose. Vilniui, ankstyviesiems vaiko įspūdžiams romane skiriama nemažai dė-mesio. Skulptūra „Berniukas su batu“ nurodo į įspūdingą epizodą, kai Romenas, būdamas de-vynerių, nori padaryti įspūdį pirmajai „nepaso-tinamos natūros“ meilei Valentinai ir suvalgo savo guminį kaliošą.

„Paklaikęs iš meilės, pasiekęs erotinio įnirčio viršū-nę, atsisėdau žoleje ir nusiaviuau kaliošą. – Nori, suvalgysiu jį dėl tavęs? Ar ji norint! Cha! Kurgi ne! Tai buvo tikra moteris.

Pasidėjo ranką ant žemės ir pritūpė. Man pasi-rodė, kad išvydau jos akyse pagarbos blyksnį. Man daugiau nieko nereikėjo. Išsitraukiau kiše-ninį peiliuką ir pradėjau pjaustyti gumą. Ji žiū-rėjo, kaip aš ją pjauštau. – Valgysi žalią? – Taip. Praričiau vieną gabalą, paskui kitą. Pagaliau jos akys nušvito susižavėjimu, ir aš pasijutau iš tik-ro tampaš vyrų. Ir neklydau. Štai ką tik išėjau vyriškumo mokyklą. Kramčiau tą gumą dar energingiau, tarp kšnių atspūsdamas, ir tai truko gerą valandėlę, kol galiausiai kaktą įspylė šaltas prakaitas. Kramčiau net ir po to, dantis sukandęs, kovodamas su šleikštuliu, sukaupęs visas jėgas, kad tik atsilaukičiau, kaip ne sykį te-ko daryti ir vėliau, vykdant savąjį vyro prieder-mę. Apsigau labai smarkiai, buvau išvežtas į ligoninę, motina raudoj, Aniela riauojų, siuvy-klos merginos dejavo, kai mane kėlė į greitosios pagalbos neštuvus. Labai savi mi didžiavausi.“

Iš prancūzų kalbos vertė Violeta Tauragienė

Skulptūra „Berniukas su batu“ – paminklas Roman Gary

18 Tomas Venclova (g. 1937)
Venclovų namai-muziejus, Pamėnkalnio g. 34

Tomas Venclova – svarbus XX a. antrosios pusės lietuvių poetas, eseistas, literatūros kritikas, ver-tėjas. Nors JAV pragyveno keturis dešimtme-čius, Vilnius jam – centrinė apmąstymų tema, nugulusi į ne vieną kūrinį. Č. Milošo ir T. Venclo-vo laišakai, kuriuose kalbama apie miesto istori-ją ir kultūrą, pavadinti „Vilnius kaip dvasinio gy-venimo forma“. Poetas yra Vilniaus universiteto garbės daktaras, nuo 2013 m. – Vilniaus miesto garbės pilietis. Venclovų namuose-muziejuje, įsteigtaame autoriaus tėvo rašytojo Antano Venc-lovos bute, saugoma autorinė poeto biblioteka.

„Odė miestui“

Negalėsiu netekti, Bet neteksiu tavęs, Užgesinsiu lyg dagtį Akmeningas gatvės, Baltą varpinę, smėlį, Aptaškytą dervą, Gal ir savąją sielą, Jeigu siela gyva.

Pasitrauksi ar liksi Šiapus mano voku? Paskutinįjį blyksnį Užsimerkęs seku. Mus apsems amžinybė, Bet kol kas po ranka Tavo sodų kantrybė, Tavo mūrų trauka.

Nei tvirtovių, nei laurų – Ištrypta pakelė, Į magnetinį lauką Įsiterpus žolė, Tuštuma, subyrėjus Į lašus virš galvos, Ir beprotis Borojas Už bevardės kalvos.